

The background of the entire slide features a close-up of a globe showing the continents of Africa and Europe. In the foreground, on the left, is a large, light-colored wooden chess piece, likely a king or queen. Other chess pieces are visible in the background, slightly out of focus.

ΚΕΔΙΣΑ **KEDISA**

ΚΕΝΤΡΟ ΔΙΕΘΝΩΝ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΩΝ ΑΝΑΛΥΣΕΩΝ
CENTER FOR INTERNATIONAL STRATEGIC ANALYSES

Το υπόβαθρο της Συριακής Τραγωδίας

Αικατερίνη Γενετζάκη

Ερευνητική Εργασία Νο. 57

Ερευνητική Εργασία Νο. 57

ΤΟ ΥΠΟΒΑΘΡΟ ΤΗΣ ΣΥΡΙΑΚΗΣ ΤΡΑΓΩΔΙΑΣ

ΑΙΚΑΤΕΡΙΝΗ ΓΕΝΕΤΖΑΚΗ

Αναλύτρια ΚΕΔΙΣΑ

ΔΙΟΙΚΗΤΙΚΟ ΣΥΜΒΟΥΛΙΟ ΚΕΔΙΣΑ

Δρ. Ανδρέας Γ. Μπανούτσος, Πρόεδρος

Δρ. Παναγιώτης Σφαέλος, Αντιπρόεδρος & Δ/ντης Ερευνών

Βασίλης Παπαγεωργίου, Γενικός Γραμματέας

Αργέττα Μαλιχουτσάκη, Οικονομική Διαχειρίστρια

Ευάγγελος Διπλάρας, Μέλος

Ευάγγελος Κούλης, Μέλος

Αναστασία Τσιμπίδη, Μέλος

© 2020 Center for International Strategic Analyses (KEDISA), ALL RIGHTS RESERVED

No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without written permission of the publisher

Το υπόβαθρο της συριακής τραγωδίας

Η Συρία έγινε ανεξάρτητο κράτος το 1946 και ο πληθυσμός της αποτελείται από πολλές εθνικές και θρησκευτικές μειονότητες. Πρόκειται για ένα κράτος τα σύνορα του οποίου είναι «τεχνητά», δεν προκύπτουν δηλαδή από την κοινή ιστορία, αλλά από τις συμφωνίες των Μ. Δυνάμεων (Σάικς- Πικό 1916), που ήθελαν να μοιράσουν ζώνες επιρροής στη Μέση Ανατολή¹. Η Συρία ύστερα από μια αποτυχημένη ένωση με την Αίγυπτο, εγκατέλειψε το σχέδιο αραβικής ένωσης. Τη διακυβέρνηση της Δαμασκού κατέχει το σοσιαλιστικό κόμμα Μπαάθ από το 1963, όπου παρατηρείται σταδιακή, οικονομική και πολιτική, στροφή προς το συντηρητισμό.² Φαινόταν ότι, το Μπααθικό κόμμα δεν ήταν πια ικανό να ικανοποιήσει τις βασικές ανάγκες των Σύριων πολιτών. Ειδικότερα με τη διαδοχή του Μπασάρ αλ-Άσαντ, από τον πατέρα του το 2000, εγκαινιάστηκε μια πολιτική στροφή που αφορούσε κοινωνικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες είχαν ως αποτέλεσμα την μεγαλύτερη δυσανεμία του κόσμου³.

Έτσι οι αραβικές εξεγέρσεις, που ξεκίνησαν το 2010 στην Τυνησία και επεκτάθηκαν στα υπόλοιπα αραβικά κράτη, ζητώντας την πτώση των διεφθαρμένων καθεστώτων, ήταν λογικό να περάσουν και στη Συρία. Στη Συρία η εξέγερση ξεκίνησε στην πόλη Νταρά, τον Φεβρουάριο του 2011, όταν μαθητές σχολείου έγραψαν με σπρέι στον τοίχο, συνθήματα κατά του καθεστώτος. Η φυλάκιση των νεαρών από το καθεστώς, ήταν η αφορμή που προκάλεσε μεγάλες διαδηλώσεις.

Τον Μάρτιο του 2011 κορυφώθηκε η εξέγερση με αίτημα την πτώση του καθεστώτος Μπασάρ αλ-Άσαντ εξαιτίας της διεφθαρμένης διακυβέρνησης και της οικονομικής δυσανεμίας των πολιτών. Η βίαιη καταστολή από το στρατό του καθεστώτος, έδειχνε την αρνητική τροπή της Δαμασκού.

Ο εμφύλιος που ακολούθησε

Η απουσία θεσμικών οργάνων, η εξόριστη αντιπολίτευση, η βίαιη καταστολή και καταπίεση από το καθεστώς, κατέστησαν σαφή την ανάγκη δημιουργίας ομάδων πολιτικής δράσης, ώστε να υπάρχει συντονισμός μεταξύ των διαμαρτυρόμενων πολιτών της Συρίας. Για την εξυπηρέτηση των ανωτέρω,

1 Μετά τον Α΄ Παγκόσμιο Πόλεμο οι Μ. Δυνάμεις διοικούν, υπό μορφή εντολών, τα τμήματα της παλιάς Οθωμανικής Αυτοκρατορίας, άρθρο 22 σύμβαση ΚτΕ.

2 Οικονομικές και πολιτικές μεταρρυθμίσεις, οι οποίες δυσανέστησαν κυρίως τους αγρότες (πολιτική στροφή του καθεστώτος).

3 SamerN. Abboud, ΣΥΡΙΑ, σ.68-69.

το 2011 προέκυψε η δημιουργία των Τοπικών Επιτροπών Συντονισμού LCC⁴, όπως και άλλων οργανώσεων με παρόμοια χαρακτηριστικά.

Οι οργανώσεις αυτές βοήθησαν σημαντικά στην υλοποίηση των διαδηλώσεων, όμως η βίαιη καταστολή από την κυβέρνηση και η διαφωνία των μελών, προκάλεσαν τη διάσπαση των υποστηρικτών τους σε διαφορετικές ομάδες. Μερικές από τις ομάδες που δημιουργήθηκαν πήραν, στη συνέχεια, χαρακτήρα ένοπλης εξέγερσης. Παρόλα αυτά, οι κοινωνίες των πολιτών δεν έπαψαν να υπάρχουν, απλώς περιθωριοποιήθηκαν από τις νέες μιλιταριστικές ομάδες που δημιουργήθηκαν τους επόμενους μήνες.

Το σουνιτικό και σιιτικό μέτωπο

Κατά τη διάρκεια της εξέγερσης τα μέτωπα ένοπλης βίας που δημιουργήθηκαν φάνηκε να δέχονται υποστήριξη από εξωτερικές δυνάμεις. Οι σουνιτικές πολιτοφυλακές που σχηματίστηκαν στη Συρία, υποστηρίζονταν από τη Σαουδική Αραβία, την Τουρκία και το Κατάρ, καθώς αποσκοπούσαν στην ανατροπή του Μπασάρ αλ-Άσαντ. Οι περιφερειακοί σύμμαχοι εφοδίαζαν τις σουνιτικές ένοπλες δυνάμεις στη Συρία, ώστε να μειωνόταν η ιρανική ισχύς και να αυξανόταν η δική τους. Ο Ελεύθερος Συριακός Στρατός (FSA) ήταν η πρώτη ένοπλη ομάδα που δημιουργήθηκε, στα τέλη του 2011, από αξιωματικούς για την ανατροπή του καθεστώτος Άσαντ, υποστηριζόμενη από τις ανωτέρω περιφερειακές δυνάμεις⁵. Η οργάνωση, αν και κατάφερε να περιορίσει τον έλεγχο του καθεστώτος, αντιμετώπιζε αντιφάσεις στο εσωτερικό της καθώς πέρα από τον αγώνα στήριξης των Σύριων πολιτών προέκυψαν διαφορετικές θρησκευτικές σουνιτικές ιδεολογίες και αντικρουόμενα συμφέροντα, που οδήγησαν σε διχασμό με αποτέλεσμα τη δημιουργία περισσότερων αντικαθεστωτικών ένοπλων σουνιτικών οργανώσεων. Με αντίστοιχο τρόπο διαχωρίστηκαν και οι θέσεις της Σαουδικής Αραβίας, Κατάρ και Τουρκίας υποστηρίζοντας διαφορετικές ομάδες ανταρτών.

Ο δεύτερος άξονας που υπήρχε ήταν αυτός υπέρ του καθεστώτος. Ο Μπασάρ αλ-Άσαντ ανήκει στη θρησκευτική μειονότητα των Αλεβιτών, η οποία είναι παρακλάδι του σιιτικού ρεύματος. Το σιιτικό Ιράν, το Ιράκ⁶ και η Χεζμπολλά, έχουν σημαντικούς λόγους να υποστηρίζουν το μπααθικό καθεστώς, εφόσον αυτό τους προσδίδει μια εδαφική συνέχεια μεταξύ των σιιτικών κρατών καθώς διατηρεί την ιρανική ισχύ στην περιοχή, η οποία μπορεί ελεύθερα να μεταφέρει όπλα στην οργάνωση του Λιβάνου την Χεζμπολλά. Έτσι λοιπόν οι περιφερειακές σιιτικές δυνάμεις, μαζί με το καθεστώς ασκούν βίαιη καταστολή σε κάθε μορφής οργάνωση που απειλεί το καθεστώς⁷. Οι ένοπλες ομάδες που

4 Δημιουργήθηκε από ακτιβιστές Σύριους πολίτες.

5 Γεώργιος Παπαδημητρίου, Η αντιπαλότητα Σαουδικής Αραβίας – Ιράν και οι επιπτώσεις της στην περιφερειακή ασφάλεια: 2001-2019, σ.40-43

6 Το Ιράκ δεν είναι σιιτικό κράτος, όμως το πρόβλημα που αντιμετωπίζει με το ISIS, το κάνει να ενδιαφέρεται για την διατήρηση της ασφάλειας στην περιοχή.

7 Michael Sakbani, The spring that has not flowered: what went wrong with the Arab Spring, 2015, 245.

στηρίζουν τον Μπασάρ αλ Άσαντ, είναι ο Συριακός Αραβικός Στρατός SAA, οι Δυνάμεις Εθνικής Άμυνας NDF, η Χεζμπολλά, και άλλες ιρακινές και ιρανικές παραστρατιωτικές οργανώσεις. Το καθεστώς Άσαντ υποστηρίζεται επίσης από τη Ρωσία, η οποία διατηρεί τις βάσεις της, στη περιοχή Λαττάκεια⁸.

Ο ανταγωνισμός και η πάλη επιρροής των περιφερειακών κρατών προκάλεσε τον πόλεμο δια αντιπροσώπων, εφόσον τροφοδοτούνταν τα μέτωπα. Τα μέτωπα με τη σειρά τους αυξάνονταν προκαλώντας αστάθεια στην περιοχή, πράγμα που ευνόησε τη δημιουργία πιο ακραίων τρομοκρατικών ομάδων.

Η ανάδυση ισλαμικών φονταμενταλιστικών οργανώσεων και οι κουρδικές οργανώσεις

Η χαοτική κατάσταση που δημιουργήθηκε στη Συρία από τις αλληπάλληλες συγκρούσεις συνέβαλλε στην ανάδυση τζιχαντιστικών τρομοκρατικών σουνιτικών οργανώσεων (2013), οι οποίες είχαν στόχο την κατάληψη εδαφών και την επιβολή του Ισλάμ. Βασικότερες οργανώσεις είναι το μέτωπο αλ Νούσρα⁹, το οποίο ενισχύεται οικονομικά από τις Σ. Αραβία – Κατάρ, επίσης το λεγόμενο Ισλαμικό Κράτος του Ιράκ και αλ-Σαμ (ISIS)^{10,11}. Οι οργανώσεις αυτές έχουν ακραία θρησκευτικά κίνητρα, που διαφοροποιούνται μεταξύ τους. Η ακρότητα αυτών των σαλαφιστικών τρομοκρατικών οργανώσεων, κυρίως του ISIS, το οποίο πολεμά προς όλα τα μέτωπα, γίνεται κατανοητή και από την ραγδαία εξάπλωσή του, κατά την περίοδο 2013-2015 καταλαμβάνοντας πολλές περιοχές της Συρίας και κηρύσσοντας το λεγόμενο Χαλιφάτο.

Παράλληλα, οι εθνικές κουρδικές μειονότητες, που υπάρχουν στην περιοχή βόρεια και βορειοανατολικά της Συρίας, αν και στις αρχές του 2011 κράτησαν ουδέτερη στάση βλέποντας την εγκατάλειψη από το καθεστώς, χρησιμοποίησαν ως μοχλό υποστήριξης τις δικές τους κουρδικές οργανώσεις για τον έλεγχο των εδαφών. Το Κουρδικό Κόμμα Δημοκρατικής Ένωσης (PYD) ελέγχει τα εδάφη που κατοικούν οι Κούρδοι από το 2012. Το 2014 οι Συριακές Δημοκρατικές Δυνάμεις (SDF) συνέβαλλαν σημαντικά στην καταπολέμηση του ISIS για τον έλεγχο της περιοχής, πράγμα που έκανε τις ΗΠΑ να ενισχύσουν τις πρώτες οικονομικά σε ένοπλες συγκρούσεις που είχε με το ISIS αλλά και πραγματοποιώντας αεροπορικές επιδρομές,¹² φοβούμενες την εξάπλωση του ISIS (όπως στη μάχη στο Κομπάνι).

Δεδομένης της κατάστασης στο συριακό κράτος περιθωριοποιήθηκαν οι άοπλες ομάδες, άρα και τα αιτήματά τους από τα μέτωπα των ένοπλων

8 Μοναδική παρουσία της Ρωσίας στην περιοχή της Μ. Ανατολής.

9 SamerN. Abboud, Syria, 149-150 Τζαμπάτ αλ-Νούσρα ή Μέτωπο της Σωτηρίας JAN.

10 Από στοιχεία που έχει δώσει η Ρωσία στη δημοσιότητα έχει αποδειχθεί, ότι η Τουρκία ενισχύει το ISIS, ώστε να πλήξει τους Κούρδους της Β.Α. Συρίας.

11 Charles G. Η Συρία φλέγεται, Εκδόσεις Διάμετρος, 2016, σ. 8-9.

12 Γκούρης Διονύσης, Ο πόλεμος στη Συρία, 2011-2017σ.53.

συγκρούσεων (καθεστώσ, αντάρτες, Κούρδοι, σαλαφιστικές οργανώσεις). Ο διαχωρισμός μας δείχνει την πολυπλοκότητα της κατάστασης και τη μετάλλαξη των εξεγέρσεων σε εμφύλιο πόλεμο και πόλεμο δια αντιπροσώπων. Τα πολεμικά στρατόπεδα που είχαν δημιουργηθεί οδήγησαν στον τεμαχισμό των εδαφών της Συρίας. Μέχρι το 2015 αυτός ο εδαφικός κατακερματισμός ήταν συνεχώς μεταβαλλόμενος, ενώ όλη αυτή η χαοτική κατάσταση δεν φαινόταν να βρίσκει λύση με κανένα ειρηνευτικό σχέδιο.

Η ρωσική επέμβαση

Το Σεπτέμβριο του 2015, μετά από αίτημα του Μπασάρ Αλ-Άσαντ, πραγματοποιήθηκε ρωσική παρέμβαση με τη βοήθεια του Ιράν. Η Ρωσία πραγματοποίησε αεροπορικές επιδρομές κατά των ένοπλων αντικαθεστωτικών δυνάμεων. Σκοπός της Ρωσίας ήταν να καταστραφούν οι οδοί που περνούσαν οι αντάρτες, ώστε να αποτραπεί ο ανεφοδιασμός τους. Ο λόγος επίθεσης της Ρωσίας είναι επειδή το καθεστώς του Άσαντ είχε περιοριστεί σε σημείο που πλησίαζε η πτώση του, άρα η απώλεια του μοναδικού συμμάχου στην περιοχή. Επομένως, η Μόσχα πέτυχε τη συντριβή τους, ενώ στα μέσα του 2016 ξεκίνησε η σταδιακή παύση πυρός, ορίζοντας τον Άσαντ νικητή.¹³ Έτσι, το 2017 ακολούθησαν ειρηνευτικές προτάσεις (για πολιτικές μεταρρυθμίσεις και νέο σύνταγμα). Όμως, τα καταστροφικά γεγονότα και η σοκαριστική επίθεση από την «επιβεβλημένη ειρήνη» της Μόσχας, που βομβάρδισε διάφορες περιοχές όπως τη Ράκκα και το Χαλέπι (σημαντικό δρόμο και καταφύγιο εφοδιασμού κάθε οργάνωσης) δεν έφερε λύση στο πρόβλημα, αλλά δημιούργησε περισσότερες καταστροφές, οι οποίες δεν μπορούν να επιλυθούν με τη διαδικασία της Αστάνα.

Συμπεράσματα

Η εξέγερση στη Συρία πήρε βίαιη τροπή εξαιτίας της ιστορικής της παρακαταθήκης, της ανύπαρκτης αντιπολίτευσης και της βιαιότητας του καθεστώτος. Αποτέλεσμα είχε τη δημιουργία ένοπλων ομάδων ευνοώντας την ανάμιξη των περιφερειακών και διεθνών δρώντων υπέρ και κατά του καθεστώτος δημιουργώντας ένα πόλεμο δια αντιπροσώπων. Παράλληλα τα επίπεδα βίας πολλαπλασιάζονταν, η ρευστότητα έφτασε στο αποκορύφωμα με την ανάδυση των ακραίων ισλαμικών ριζοσπαστικών οργανώσεων. Η αστάθεια που έχει δημιουργηθεί στη Συρία έχει επηρεάσει τα περιφερειακά συστήματα της περιοχής, δημιουργώντας πλήθος μεταναστευτικών ροών και άλλα προβλήματα ασφάλειας. Η ρευστότητα που επικρατεί, πιθανόν να αναζωπυρώσει νέες συγκρούσεις στην περιοχή.

¹³Γκούρης Διονύσης, Ο πόλεμος στη Συρία, 2011-2017, σ.40-43.

Πηγές:

- Samer N. Abboud, Syria, Gutenberg, 2020
- Ιωάννης Θ. Μάζης, Γεωπολιτική και Γεωστρατηγικές της συριακής κρίσεως, 2020
- Dynamics of Asymmetric Conflict: Pathways toward terrorism and genocide, The Arab Spring in Syria: Domestic and regional developments, 2014 Vol. 7
- Global Change, Peace & Security, The Arab spring – and winter – in Syria Vol. 23, No. 3, October 2011, 421–426
- Michael Sakbani, The spring that has not flowered: what went wrong with the Arab Spring
- Γιάννης Δ. Σακκάς, Οι Άραβες στη νεότερη και σύγχρονη εποχή, 2020
- <https://www.cnn.gr/kosmos/story/1525/itan-kapote-mia-xora-poy-tin-elegan-syria>
- <https://www.bbc.com/news/world-middle-east-22798391>
- <https://defencereDEFINED.com.cy/συριακός-εμφύλιος>
- <https://north-24.com/archives/عودة-الكتابات-المناهضة-لنظام-الأسد-في/>